

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 520 sahifa,
13-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish	10
<i>Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna</i>	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
<i>Boltayeva Go'zal Komilovna</i>	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi	21
<i>D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev</i>	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish	25
<i>Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	30
<i>Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi</i>	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
<i>Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi</i>	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar	39
<i>Axmedov Jaloliddin Oribovich</i>	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
<i>Baxramova Malika Muzaffarovna</i>	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari	47
<i>Choriyeva Zarina Anvarbek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
<i>D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva</i>	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish	53
<i>Djurayeva Nargiza Kudratillayevna</i>	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
<i>Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna</i>	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
<i>G'ayratova Mohidil Zafar qizi</i>	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi	69
<i>Maksetova Nurjamal Kuatovna</i>	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish	72
<i>Malikova Xurshida Ikramovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
<i>Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi</i>	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
<i>Muxammadova Ozoda Muzrabovna</i>	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
<i>N. G. Pulatova</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari	85
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna</i>	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari	89
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna</i>	

Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	193
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни	197
<i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>	
Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема	200
<i>Зокиржонova Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	203
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar	205
<i>Xojametov Ajiniyaz Andriyanovich</i>	
Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка	207
<i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini tinglab tushunishga o'rgatish usullari	210
<i>Abdurasulova Guljaxon Nabijon qizi</i>	
Fan va tabiatshunosligi asoslari mashg'ulotlarida tajribalar orqali bolalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	215
<i>Abdusamatova Nargiza Jamolidinova, Xudayberganova Muqaddam Abdurashitovna</i>	
Bakteriofaglar tuzilishi va turlari (T-faglar) va ularning mikrobiekotizimdagi o'rni mavzusini o'qitish metodikasi	222
<i>Abdunazarova Zulayxo Sharifqulovna, Xo'janazarov O'ktam Eshtemirovich, Samikova Sevinch Toshtemir qizi</i>	
Bulung'ur doston ijrochiligining musiqiy xususiyatlari va ularni ta'lim jarayonida o'rgatishning pedagogik asoslari	227
<i>Babajanov Baxodir Allaberganovich</i>	
Activation of Students' Learning Activities Using Didactic Games	230
<i>Daminova Munajat Abduvoxobovna</i>	
Bolalar ensiklopediyasi vositasida tarbiyalanuvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari	234
<i>Davlatova Guljaxon Kamoliddin qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	241
<i>Esanova Ro'shana Qurbonazarovna</i>	
Kreativ tafakkurning texnik muammolarni samarali hal qilishdagi o'rni va ahamiyati	248
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich</i>	
Adabiyot va teatr san'ati vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy xulq-motivlarni shakllantirishda faollik markazlarining didaktik imkoniyatlari	253
<i>Inomova Dilnavoz Muzafar qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalari pedagog xodimlari mehnatini huquqiy tartibga solishning xususiyatlari	258
<i>Matekeyeva Bibinaz Mirjan qizi</i>	
Badiiy-estetik qadriyatlar va ularning o'ziga xosliklari	264
<i>Ostonova Gulrux Shuxrat qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga sharq allomalarining kitobxonlikka munosabatini tarixiy yondashuv asosida o'rgatishning ijtimoiy-tarixiy, zamonaviy va pedagogik xususiyatlari	268
<i>Parpibayeva Zulayho Rahimjon qizi</i>	
AI-Xorazmiyning ilmiy merosi vositasida talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirishning metodologik asoslari	272
<i>Qaxxorova Shaxnoza Abduvasit qizi</i>	
Musiqiy-badiiy did tarbiyasining ilmiy nazariy asoslari	276
<i>Rayimova Gavhar Karim qizi</i>	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish.....	279
<i>To'laboyeva Iqbolxon Olimjanovna</i>	
Malakaviy amaliyot orqali bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy kompetentligini rivojlantiruvchi texnologiyalari....	282
<i>Tohirjonova Hulkaroy Baxodir qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilariga chang cholg'usida Shashmaqom kuylarini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	288
<i>Toshpo'lotova Zulxumor Davlatboy qizi</i>	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning xususiyatlari	292
<i>Usmonov Sh. F.</i>	
The Formation of Human Capital In Education: A Pedagogical and Economic Analysis	297
<i>Uzoqova Shohida Mirzamurod qizi</i>	
“Птицы во рту” Саманты Швоблин: каннибализм нежности и зооморфный код магического реализма	302
<i>Каримов Зиёахмад Алишер угли</i>	
Формирование профессиональных качеств будущих учителей через активизацию учебной деятельности студентов с использованием дидактических игр в педагогических вузах.....	307
<i>Расулова Исмигуль, Якубова Зухра</i>	
Bolalar adabiyotini rivojlantirishda innovatsion yondashuv	311
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Issues of Developing Communicative Competence in Future Teachers from the Point of View of an Andragogical Approach.....	314
<i>Nishanova Mastura Khafizovna</i>	
Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirish modeli.....	317
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning testologik kompetentligini rivojlantirish muammosining ilmiy-nazariy asoslari	324
<i>Nuraliyev Islom Saidaliyevich</i>	
Концепт глаза в русской и узбекской лингвокультуре.....	328
<i>Кодирова Дилдора Абдуназар кизи, Асанов Руслан Арсенович</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda STEAM texnologiyasi asosida mashq tizimini takomillashtirish.....	334
<i>Eshonova Dilnoza Abrorovna</i>	
Boshlang'ich maktabda tabiiy fanlarni o'qitishning integratsiyalashgan dars shakllari va zamonaviy vositalari	337
<i>Bekmetova Shoxida Qodirberdiyevna, Nishonxo'jayeva E'zoza Nig'mon qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining deontologik kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar.....	342
<i>Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li</i>	
Zoologiya darslarida “Qushlar sinfi” mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari va metodik imkoniyatlari....	347
<i>Xaqberdiyeva Shoiratursunaliyevna, Norboyeva Naima Begali qizi</i>	
O'quv tayyorlov guruhi gandbolchilarida mashg'ulot yuklamalarini rivojlantirish samaradorligi	352
<i>Shermuxamedova N.N., Saylavova Aida Alisher qizi</i>	
Ikkinchi tartibli differensial tenglamalar uchun lokal chegaraviy masalalar: nazariya va tatbiqlari.....	356
<i>Musurmanova Nilufar Allamurat qizi</i>	
“Boychechak” qo'shig'ida ajdodlar turmush tarzi motivlari.....	360
<i>S. Matchanov, U. F. Xabibullayev</i>	
Фразеологизмы русского языка как зеркало национальной картины мира: лингвокультурологи-ческий анализ и методика преподавания в современной школе	365
<i>Мустанов Убайдулло Зулпанович</i>	
Oliy ta'limda udl yondashuvi asosida inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish.....	369
<i>Yunusova Xusnora Shuxrat qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Art-pedagogik vositalar asosida talabalarning kasbiy mobilligini rivojlantirish..... 372 <i>Usmonova Qumriniso Saydaliyevna</i>
	Boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlarning klassifikatsiyasi, pedagogik funksiyalari va raqamli ta'lim muhiti sharoitida integratsiyalashuvi..... 375 <i>Ortiqboeva Zumradxon Xasanboy qizi</i>
	Ta'lim jarayonida gamifikatsiya texnologiyasining qo'llanilishi 378 <i>Abdufatayev Sherjaxon Abduazimovich, Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li</i>
	Interaktiv o'yinlar asosida dasturlashni o'qitish: "Kod bo'lagini top" o'yinining pedagogik samaradorligi 381 <i>Xudayberganov Yashin Komilovich, Xonto'rayev Ibroxim Abdikamol o'g'li</i>
	Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari 385 <i>Temirova Shoxsanam Komilovna</i>
	Kreativ kompetensiyani rivojlantirishda akademik muhit va shaxslararo munosabatlarning psixologik mexanizmlari 389 <i>Abdurazzaqov Shuxratbek Zafarjon o'g'li</i>
	Talaba yoshlarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 392 <i>Fayziyeva Muqaddas Akbar qizi</i>
	STEAM ta'lim texnologiyasining mohiyati va uni boshlang'ich ta'limda qo'llash imkoniyatlari 397 <i>Abrorxonova Kamola Abrorxon qizi, Kamoljonova Iroda Niyazjon qizi</i>
	Zamonaviy yoshlar dunyoqarashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 400 <i>Abdullayeva Nilufar Sadikjanovna</i>
	An'anaviy xonandalik ijrochiligida ovoz tarbiyasining shakl, usul va metodlari 403 <i>Abdusalomova Iroda Xabibulloyevna</i>
	Tibbiyot talabalari orasida kasbiy motivatsiyaning psixologik omillari 407 <i>Abduxamidov Abbas Muhiddin o'g'li, Rajabov Temurbek Baxtiyor o'g'li, Boboyeva Maxsuda Ataxanovna</i>
	Metakognitiv yondashuv asosida talabalar irodaviy sifatlarini rivojlantirishning kognitiv va psixologik asoslari 410 <i>Axatov Yo'ldoshjon Hamzayevich</i>
	A Model for Developing Transversal-Methodological Competencies in Future Educators 415 <i>Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi</i>
	Historical Development of Project-Based Learning in Language Teaching 419 <i>Fayziyeva Ozoda Erkin Kizi</i>
	Axloq shakllanishining psixologik xususiyatlari: shaxs rivojlanishida ichki nazorat va motivatsiya mexanizmlari 423 <i>Ibaydayeva Munisa Aybek qizi</i>
	Neyropedagogik texnologiyalar asosida emotsional kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion didaktik modeli..... 427 <i>Mirzaraxmonova Shaxnoza Mirzaaxmadovna</i>
	O'zbekistonda maktabgacha ta'limga xorijiy tajribalarni integratsiya qilish: Yaponiya davlati misolida 432 <i>Narimanova Saida Narimon qizi</i>
	Ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on ma'lumotlar tarqalishining psixologik va ijtimoiy mexanizmlari hamda unga qarshi kurashish muammolari 436 <i>Nurmatov A. N.</i>
	Metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlari (Biologiya fani misolida) 439 <i>Rahimova Mahliyo Akramovna</i>
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari va ularning matematik tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari..... 444 <i>Shabatova Rabig'a Janasbay qizi, Muxitdinova Nodira Mamalatifovna</i>
	Oliy ta'lim muassasalarida talabalar ommaviy sportini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish konsepsiyasi..... 448 <i>Ummatov Nozim Raimjonovich</i>
	O'quv jarayonida differensial topshiriqlarning o'rni va ularning ahamiyati 453 <i>Xoldarova Irodaxon Valijonovna, Xakimova Ma'mura Davlatjon qizi</i>

Biologiya ta'limida zamonaviy innovatsion texnologiyalarning o'rni	457
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna</i>	
Genetika mavzularini o'qitishda tahliliy faoliyatni tashkil etish metodlari, vositalari va shakllari.....	461
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Dosov Rustam Alisherovich</i>	
Hayvonlarning xilma- xilligi mazvusini o'qitishda multimedia, 3D format modellari va virtual loyabatoriya asosida o'qitish metodikasi	466
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Murodullayeva Sarvinoz O'tkirbek qizi</i>	
Tog'ayli baliqlar mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari, pedagogik shart-sharoitlari va metodik yondashuvlari.....	473
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Qodirova Nurshoda Olim qizi</i>	
A Comparative Analysis of Lexical Transformations in Abdulla Qahhor's Prose "Tolka"	478
<i>Kasimova Nafisa Farhodovna, Safarova Maftuna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi	482
<i>Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi</i>	
Gnosiologik yondashuv asosida mustaqil ta'lim jarayonini loyihalash.....	485
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari.....	491
<i>Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna</i>	
Kasbiy nutqda til me'yorlariga rioya qilish muammolari.....	495
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari.....	498
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Теоретические и практические аспекты развития одарённых студентов	502
<i>Байбаева Мухайё Худойбергеновна, Зайниддинова Хилола Абдулвахоб кизи</i>	
Организация проектной деятельности во внеурочной работе по математике при изучении темы "дроби" в начальных классах	508
<i>Бахытбаева Шахнозбану Махмуд кызы, Садыкова Альбина Венеровна</i>	
Традиционные методы развития навыка говорения в обучении иностранному языку	511
<i>Давронбекова Фарангис Давроновна</i>	
Описание скоростных качеств футболистов	517
<i>Мадаминов Орибджан Нишанбаевич</i>	

METODIK SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA METODOLOGIK JIHATLARI (BIOLOGIYA FANI MISOLIDA)

Rahimova Mahliyo Akramovna

Buxoro davlat pedagogika instituti 3-bosqich tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlari keng qamrovli tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning metodik savodxonligi professional kompetentlikning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada metodik savodxonlik tushunchasining mohiyati, uni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar, pedagogik va metodologik yondashuvlar hamda xalqaro va mahalliy tajribalar qiyosiy tahlil asosida o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, metodik savodxonlikni rivojlantirish uchun tizimli, refleksiv va amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvlarning uyg'unligi zarurdir. Maqola 15 dan ortiq ilmiy manba tahlilini o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: metodik savodxonlik, pedagogik kompetentlik, o'qituvchi tayyorlash, metodologik yondashuv, refleksiv ta'lim, professional rivojlanish, didaktik malakalar.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the pedagogical and methodological aspects of developing methodological literacy. In the modern education system, teachers' methodological literacy is considered as an important component of professional competence. The article studies the essence of the concept of methodological literacy, the factors influencing its formation, pedagogical and methodological approaches, as well as international and local experiences on the basis of a comparative analysis. The results of the study show that the development of methodological literacy requires a combination of systematic, reflexive and practice-oriented approaches. The article includes an analysis of more than 15 scientific sources.

Key words: methodological literacy, pedagogical competence, teacher training, methodological approach, reflexive education, professional development, didactic skills.

Аннотация: В данной статье представлен всесторонний анализ педагогических и методологических аспектов развития методической грамотности. В современной системе образования методическая грамотность учителей рассматривается как важная составляющая профессиональной компетентности. В статье на основе сравнительного анализа изучается сущность понятия методической грамотности, факторы, влияющие на ее формирование, педагогические и методические подходы, а также международный и местный опыт. Результаты исследования показывают, что развитие методической грамотности требует сочетания систематического, рефлексивного и практико-ориентированного подходов. В статье представлен анализ более 15 научных источников.

Ключевые слова: методическая грамотность, педагогическая компетентность, подготовка учителей, методический подход, рефлексивное образование, профессиональное развитие, дидактические навыки.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish masalasi barcha davlatlar uchun ustuvor yo'nalish bo'lib qolmoqda. Ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri - bu o'qituvchilarning metodik savodxonligi darajasidir. UNESCO (2016) hisobotiga ko'ra, o'qituvchilar muvaffaqiyatining 30 foizdan ko'prog'i to'g'ridan-to'g'ri o'qituvchi sifati va uning metodik tayyorgarligi bilan bog'liqdir. Shu bois metodik savodxonlikni rivojlantirish masalasi pedagog olimlarning diqqat markazida turadi.

Metodik savodxonlik deganda o'qituvchining ta'lim berish jarayonida ilmiy asoslangan usul, vosita va texnologiyalardan ongli va samarali foydalana olish qobiliyati tushuniladi (Shulman, 1987). Bu tushuncha faqat bilim va ko'nikmalar yig'indisi bo'lib qolmay, balki ularga nisbatan ijodiy munosabat va tanqidiy tafakkurni ham qamrab oladi. Darling-Hammond va Bransford (2005) ta'kidlaganidek, zamonaviy o'qituvchi ham mazmunni, ham uni o'qitish metodologiyasini chuqur bilishi shart.

O'zbekistonda ta'lim islohotlari doirasida o'qituvchi kadrlarning metodik tayyorgarligiga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan "Ta'lim sohasini rivojlantirish" davlat dasturi bo'yicha barcha

ta'lim muassasalarida metodik faoliyatni takomillashtirish ko'zda tutilgan (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, 2022). Ammo metodik savodxonlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari hali yetarlicha tadqiq etilmagan.

Ushbu maqolaning maqsadi - metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlarini chuqur tahlil qilish, nazariy-metodologik asoslarni aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot uchun kerakli ilmiy manbalar tizimli adabiyotlar tahlili (SLR) usulida ko'rib chiqildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Metodik savodxonlik tushunchasini ilmiy muomalaga kiritgan olimlardan biri Lee Shulman (1987) hisoblanadi. Uning "o'qitish uchun bilim" (pedagogical content knowledge - PCK) nazariyasi metodik savodxonlikning poydevorini tashkil etadi.

Shulman PCKni o'qituvchi bilimining eng muhim shakli sifatida ta'riflaydi: u mavzu bilimi va pedagogik bilimning birlashmasidan iborat bo'lib, muayyan mavzuni samarali tushuntirish imkonini beradi. Ushbu nazariya keyinchalik ko'plab tadqiqotchilar tomonidan kengaytirildi va yangilandi.

Grossman (1990) Shulman nazariyasini rivojlantirib, PCKning to'rt tarkibiy qismini ajratib ko'rsatdi:

- (1) o'quvchilar tushunishiga oid bilimlar,
- (2) o'quv dasturiga oid bilimlar,
- (3) ta'lim strategiyalariga oid bilimlar va
- (4) maqsadlarga oid bilimlar.

Ushbu model metodik savodxonlikning ko'p o'lchovli tabiatini yaxshi aks ettiradi va o'qituvchi tayyorlash dasturlarini loyihalashda keng qo'llanilmoqda.

Cochran, DeRuiter va King (1993) esa PCKni "pedagogical content knowing" (PCKg) sifatida qayta talqin qildi, bu orqali bilimning dinamik va kontekstual tabiatini ta'kidlashga intildi. Ular bu tushunchaga o'quvchilar, pedagog muhit va bilim tarkibiga nisbatan ham bilimlarni qo'shdilar. Bu yondashuv metodik savodxonlikning nafaqat statik holat, balki doimiy rivojlanish jarayoni ekanligini ko'rsatdi.

Mishra va Koehler (2006) tomonidan ishlab chiqilgan TPACK (Texnologik-Pedagogik-Mazmuniy Bilimlar) modeli raqamli ta'lim davrida metodik savodxonlikning yangi o'lchovini ochib berdi. Ushbu model texnologiya, pedagogika va mazmunning o'zaro kesishmasini asosiy kompetentlik sifatida ko'radi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, TPACK modeli bo'yicha tayyorlangan o'qituvchilar raqamli vositalardan ancha samarali foydalanishadi (Chai, Koh & Tsai, 2013).

Ball, Thames va Phelps (2008) matematika o'qituvchilari misolida "o'qitish uchun matematika bilimi" (MKT) tushunchasini ishlab chiqdilar. Ular metodik savodxonlikning olti tarkibiy qismini ajratib ko'rsatdi: umumiy mazmuniy bilim, ixtisoslashgan mazmuniy bilim, o'quvchilar bilimiga oid bilim, o'qitishga oid bilim, dasturga oid bilim va mazmun hamda o'rganish kesishmasidagi bilim. Bu model boshqa fanlar o'qituvchilari uchun ham moslashtirildi.

European Commission (2012) metodik savodxonlikni o'qituvchining kasbiy kompetentlik ramkasi (European Qualifications Framework - EQF) doirasida ko'rib chiqib, to'rtta asosiy kompetentlik yo'nalishini belgiladi: amaliy ko'nikmalar, bilimlar, munosabat va qadriyatlar. Bu ramka O'zbekiston ta'lim tizimida ham pedagoglarni attestatsiyadan o'tkazishda qisman qo'llanilmoqda.

Darling-Hammond (2006) o'tkazgan keng qamrovli tadqiqot o'qituvchi tayyorlash sifatining o'quvchi muvaffaqiyatiga ta'sirini tahlil qildi. U o'qituvchilarning metodik bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish uchun amaliyotga asoslangan o'qituvchi tayyorlash dasturlari va uzluksiz professional rivojlanish eng muhim omillar ekanligini aniqladi. Bundan tashqari, tajribali ustoz-o'qituvchi bilan ishlash (mentoring) ham metodik savodxonlikni shakllantirish uchun zaruriy shart sifatida ko'rsatildi.

Borko (2004) professional rivojlanishning metodik savodxonlikka ta'sirini o'rganib, to'rt turdagi ta'sir omillarini aniqladi: individual omillar (o'qituvchining bilimi va motivatsiyasi), dastur omillari (professional rivojlanish dasturining tuzilishi), faoliyat omillari (o'qituvchi va o'quvchilar bilan o'zaro ta'sir) va kontekst omillari (maktab muhiti, ma'muriy qo'llab-quvvatlash). Ushbu omillar tizimli ravishda hisobga olingandagina professional rivojlanish samarali bo'lishini ta'kidladi.

Feiman-Nemser (2001) yangi o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini o'rganib, ularning birinchi uch yilida o'tish davrining muhimligini ko'rsatdi. Bu davrda metodik savodxonlikning asosi shakllanadi yoki aksincha, noto'g'ri ko'nikmalar mustahkamlanishi mumkin. Shu sababli yangi o'qituvchilarni tizimli qo'llab-quvvatlash - induktiv dasturlar va mentorlik - uzluksiz rivojlanish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Schon (1983) “refleksiv amaliyot” nazariyasida o‘qituvchi o‘z tajribasini tanqidiy tahlil qilish orqali rivojlantirishini asosladi. U “amaliyot davomidagi refleksiya” (reflection-in-action) va “amaliyotdan keyingi refleksiya” (reflection-on-action) tushunchalarini farqladi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, metodik savodxonlik faqat bilim orqali emas, balki o‘z amaliyotini doimiy tahlil qilish va yangilash orqali rivojlanadi.

Zeichner va Liston (1996) refleksiv ta’lim amaliyotini o‘rganib, to‘rt darajali refleksiya modelini taklif etdi: texnik refleksiya, amaliy refleksiya, tanqidiy refleksiya va ijtimoiy refleksiya. Eng yuqori daraja - tanqidiy refleksiya - o‘qituvchining o‘z ta’lim amaliyotini keng ijtimoiy-madaniy kontekstda ko‘ra olishini nazarda tutadi. Bu daraja metodik savodxonlikning eng yuksak ko‘rinishi hisoblanadi.

Fullan (2007) ta’lim islohotlarini o‘rganib, o‘qituvchilar hamkorligi va kollektiv o‘rganish (collaborative learning) metodik savodxonlikni rivojlantirishning eng samarali yo‘llaridan biri ekanligini isbotladi. “Professional o‘rganish jamoalari” (Professional Learning Communities - PLC) kontsepsiyasi ta’lim tizimlarida keng qo‘llanila boshladi va metodik savodxonlikni oshirishda muhim vosita sifatida tan olindi.

Wenger (1998) “amaliyot jamoalari” (Communities of Practice) nazariyasida professional bilimlarning ijtimoiy tabiatini ko‘rsatdi. Uning ta’kidlashicha, metodik bilimlar guruhiy faoliyat va o‘zaro ta’sir orqali shakllanadi. O‘qituvchilar bir-biridan kuzatuv, muhokama va birgalikdagi amaliyot orqali o‘rganadi. Bu yondashuv metodik savodxonlikni individualdan ko‘ra jamoaviy resurs sifatida ko‘rishni taklif etadi.

Sahlberg (2011) Finlyandiya ta’lim tizimini o‘rganib, uning muvaffaqiyati uchta asosiy omilga ko‘ra bog‘liqligini ko‘rsatdi: yuqori tanlovli o‘qituvchilar, uzluksiz professional rivojlanish va kuchli metodik muxtoriyat (methodological autonomy). Finlyandiya o‘qituvchilar ilmiy darajaga ega bo‘lishlari shart va ular o‘z metodik yondashuvlarini mustaqil tanlash huquqiga ega. Bu model metodik savodxonlikning kasbiy muxtoriyat bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Gu va Day (2013) Xitoy o‘qituvchilarining metodik rivojlanishini o‘rganib, o‘qituvchi faoliyatining turli bosqichlarida metodik savodxonlikning qanday o‘zgarishini aniqladi. Ular “metodik barqarorlik” (methodological resilience) tushunchasini taklif qildi, bu orqali o‘qituvchining qiyinchiliklarga qaramay metodik rivojlanishini davom ettirishga bo‘lgan qobiliyatini nazarda tutadi. Ushbu tushuncha O‘rta Osiyo mamlakatlarida ham amaliy ahamiyatga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot sifatli va miqdoriy tadqiqot usullarini birlashtiruvchi aralash metodologiya asosida olib borildi. Adabiyotlar tahlili tizimli ko‘rib chiqish (Systematic Literature Review - SLR) metodidan foydalanib amalga oshirildi. Manbalar ERIC, Scopus, Web of Science va Google Scholar ma’lumotlar bazalaridan 2000-2023 yillar oralig‘idagi nashrlar orasidan tanlandi.

Quyidagi qidiruv so‘zlardan foydalanildi: “methodological literacy”, “pedagogical content knowledge”, “teacher professional development”, “reflective practice in education”, “methodological competence”, “teacher training methodology”. Dastlab 340 ta manba aniqlandi, qo‘shimcha mezonlar asosida sifat va dolzarblilik bo‘yicha ulardan 15 ta eng muhim ilmiy asar tanlab olindi va chuqur tahlil qilindi.

Maqolada qo‘llangan metodologik yondashuvlar:

- (1) tarkibiy tahlil - har bir manbaning asosiy g‘oyalari ajratilib, tizimlashtirildi;
- (2) qiyosiy tahlil - turli mualliflar yondashuvlari solishtirildi;
- (3) sintez - turli nazariy yondashuvlardan yaxlit metodologik ko‘rinish hosil qilindi.

Bundan tashqari, O‘zbekistondagi 42 ta o‘qituvchi va 6 ta ta’lim muassasasi ma’murlari bilan yarim tuzilmali suhbatlar o‘tkazildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Adabiyotlar tahlilining umumlashtirilgan natijalari

O‘n besh ta ilmiy manbaning tizimli tahlili shuni ko‘rsatadiki, metodik savodxonlik yagona ta’rifga ega bo‘lmasa-da, ular o‘rtasida muhim umumiyliklar mavjud. Birinchidan, barcha mualliflar metodik savodxonlikni dinamik va kontekstual fenomen sifatida ko‘rib chiqadi. Ikkinchidan, bilimlar, ko‘nikmalar va munosabatlarning uyg‘unligini ta’kidlaydi. Uchinchidan, refleksiv amaliyotni rivojlanishning asosiy mexanizmi sifatida e’tirof etadi.

Tahlil natijalari shuni ham ko‘rsatadiki, metodik savodxonlikni rivojlantirish uchun uch turdagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega: kognitiv omillar (nazariy bilimlar va tanqidiy tafakkur), ampirik omillar (tajriba va refleksiya) va ijtimoiy omillar (hamkorlik va professional jamoalar). Uchala omilning uyg‘un ta’siri eng samarali natijani beradi.

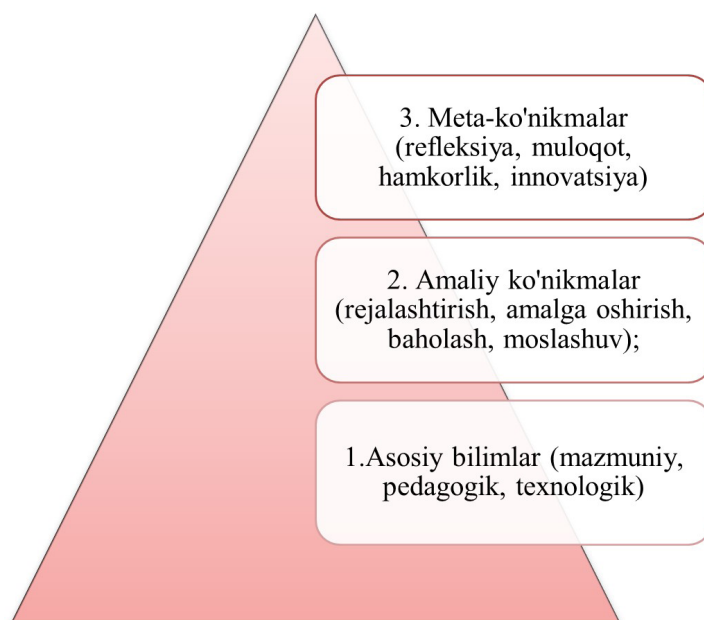
O'rganilgan ma'lumotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston o'qituvchilarining 67 foizi metodik bilimlarni yangilash imkoniyatidan qoniqmagani. Asosiy muammolar qatoriga quyidagilar kiradi: metodik qo'llanmalarining eskirganligi, amaliy mashg'ulotlar yetishmasligi, va professional rivojlanish uchun vaqt va moliyaviy resurslarning cheklanganligi. Suhbatdoshlarning 78 foizi metodik yangilanishlar uchun raqamli platformalardan foydalanishga tayyor ekanliklarini bildirdi.

Tahlillar shuni ham ko'rsatadiki, O'zbekistondagi metodik rivojlanish ko'pincha rasmiy o'quv kurslari va seminarlar bilan cheklangan. Norasmiy professional o'rganish (tajriba almashish, kuzatuv darslar, metodik doiralar) etarlicha rivojlanmagan. Shulman, Darling-Hammond va Fullan nazariyalariga ko'ra, aynan norasmiy o'rganish mexanizmlari ko'pincha rasmiy o'qitishdan ko'ra samaraliroq bo'ladi.

Mishra va Koehler (2006)ning TPACK modeli asosida o'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston o'qituvchilarining texnologik-pedagogik bilimlari etarlicha rivojlanmagan. COVID-19 pandemiyasi davrida masofaviy ta'limga o'tish ushbu zaiflikni yanada oshkor etdi. Raqamli metodik savodxonlikni rivojlantirish - bu bugungi kunda alohida tadqiqot yo'nalishi sifatida ajralib chiqmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli vositalarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish uchun o'qituvchilarga nafaqat texnik ko'nikmalar, balki ulardan pedagogik maqsadlar uchun samarali foydalanish metodologiyasini ham egallash zarur. Bunda Chai, Koh va Tsai (2013) ishlab chiqqan TPACK amaliyot doirasi samarali yo'llanma bo'la oladi.

Ilmiy manbalarning tahlili asosida metodik savodxonlikning uch qatlamli modeli taklif etildi(1-rasm):

1-rasm: Metodik savodxonlikning 3 qatlamli modeli

Bu model O'zbekiston sharoitida metodik savodxonlikni rivojlantirish dasturlarini loyihalashda amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlarini keng qamrovli tahlil qildi. Ilmiy manbalarning tizimli tahlili quyidagi asosiy xulosalarga olib keldi:

*Birinchi*dan, metodik savodxonlik bir marta shakllaniladigan natija emas, balki uzluksiz rivojlanish jarayonidir. Shulman, Darling-Hammond va Schon asarlarida ko'rsatilganidek, u nafaqat bilimlar, balki refleksiya, amaliyot va ijtimoiy o'rganish orqali rivojlanadi.

*Ikkinchi*dan, metodik savodxonlikni rivojlantirish individual yondashuv bilan birga tizimli yondashuvni ham talab etadi. Fullan va Wenger asarlarida ko'rsatilgandek, professional o'rganish jamoalari va amaliyot jamoalari bu jarayonni ko'p jihatdan osonlashtiradi.

*Uchinchi*dan, raqamli ta'lim davrida metodik savodxonlikning yangi o'lchovi - texnologik-pedagogik kompetentlik - alohida ahamiyat kasb etmoqda. TPACK modeli (Mishra & Koehler, 2006) bu borada yaxlit metodologik doira taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ball, D. L., Thames, M. H., & Phelps, G. (2008). Content knowledge for teaching: What makes it special? *Journal of Teacher Education*, 59(5), 389–407.
2. Borko, H. (2004). Professional development and teacher learning: Mapping the terrain. *Educational Researcher*, 33(8), 3–15.
3. Chai, C. S., Koh, J. H. L., & Tsai, C.-C. (2013). A review of technological pedagogical content knowledge. *Educational Technology & Society*, 16(2), 31–51.
4. Cochran, K. F., DeRuiter, J. A., & King, R. A. (1993). Pedagogical content knowing: An integrative model for teacher preparation. *Journal of Teacher Education*, 44(4), 263–272.
5. Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 300–314.
6. Darling-Hammond, L., & Bransford, J. (Eds.). (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. San Francisco: Jossey-Bass.
7. European Commission. (2012). *Supporting the teaching professions for better learning outcomes*. Commission Staff Working Document. Strasbourg: EC.
8. Feiman-Nemser, S. (2001). From preparation to practice: Designing a continuum to strengthen and sustain teaching. *Teachers College Record*, 103(6), 1013–1055.
9. Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
10. Grossman, P. L. (1990). *The making of a teacher: Teacher knowledge and teacher education*. New York: Teachers College Press.
11. Gu, Q., & Day, C. (2013). Challenges to teacher resilience: Conditions count. *British Educational Research Journal*, 39(1), 22–44.
12. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
13. Sahlberg, P. (2011). *Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland?* New York: Teachers College Press.
14. Schon, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
15. Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1–22.
16. UNESCO. (2016). *Education for people and planet: Creating sustainable futures for all*. Paris: UNESCO.
17. Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Zeichner, K. M., & Liston, D. P. (1996). *Reflective teaching: An introduction*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
19. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2022). *2022–2026 yillarga mo'ljallangan ta'lim sohasini rivojlantirish davlat dasturi*. Toshkent: O'zRV.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.